

Čínská města na vzestupu

Čína se může pochlubit mnoha prvenstvími – největší populací, největšími devizovými rezervami státu, největší produkcí mnoha komodit a také jejich největší spotřebou (např. uhlí, beton, ocel). Mezi tato prvenství patří ještě jedno – urbanizace. Během posledních 30 let se populace čínských měst zvětšila 3,5x, což představuje nárůst o neuvěřitelných 434 milionů, tedy 14,5 milionu ročně; tento nárůst je srovnatelný s počtem obyvatel Česka a Slovenska dohromady. Urbanizace Číny je tak jedním z nejmasivnějších migračních procesů současnosti.

Reformy s čínskými specifiky

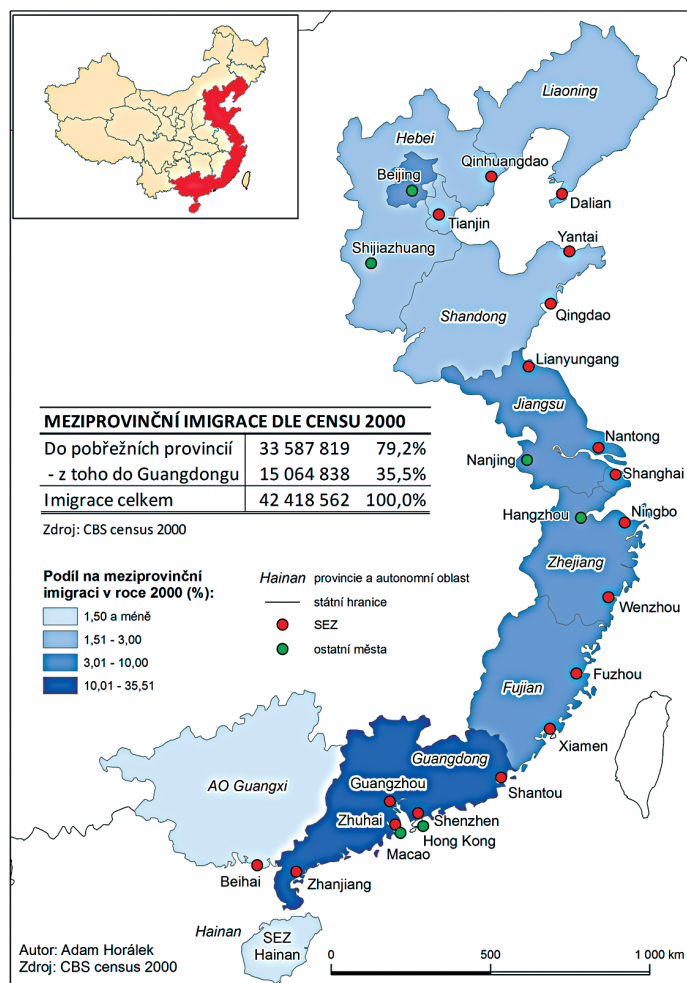
Když se v roce 1978 Deng Xiaoping (Teng Siao-pching) chopil moci, čelila země množství akutních problémů. Ekonomicky zdevastovaná miliardová Čína byla v roce 1978 ekonomicky slabší než pět milionový Hongkong a velikost populace strmě rostla. Deng proto přišel s množstvím reforem – ekonomických, politických i populačních. Hlavní byla ekonomická reforma „čtyř modernizací“ – modernizace zemědělství, průmyslu, národní obrany a vědy a výzkumu (zdroj dat, pokud není uvedeno jinak, CBS). Ta byla stanovena již v roce 1963 Zhou Enlaiem (Čou En-lajem), avšak kvůli Kulturní revoluci byla nastartována až Deng Xiaopingem. Jelikož se tento nový systém od dřívějšího pojetí socialismu výrazně lišil a připomínal spíše kapitalismus, označil jej Deng za „socialismus s čínskými specifiky“. Tento termín byl v roce 2000 oficiálně včleněn do čínské ústavy. Čínská města

byla během kulturní revoluce (1966–1976) značně potlačována, velikost jejich populace stagnovala (žila v nich jen šestina populace) (CBS) a příjmy urbánních a rurálních oblastí byly téměř nivelizovány. S nástupem reformní politiky se však jejich pozice změnila. Města, hlavně ta na pobřeží, byla považována za hlavní potenciál ekonomického rozvoje. Přestože největší dopad měla zpočátku reforma zemědělství (87 % EAO pracovalo v priméru), Deng vkládal největší očekávání do reformy průmyslu. V roce 1980 byl přijat zákon o speciálních ekonomických zónách (SEZ) a první pětice těchto zón byla vyhlášena ještě téhož roku – Shenzhen (Šen-čen), Zhuhai (Ču-chaj), Shantou (Šan-tchou), Xiamen (Sia-men) a celá provincie Hainan (Chaj-nan). SEZ mají značnou autonomii a liberálnější ekonomické podmínky (nižší daně, volný zahraniční obchod) a obyvatelstvo se těší větší míře občanských práv (Goodman 1997). Není

proto divu, že patří mezi nejrychleji rostoucí města v Číně a lákají většinu migrantů (viz mapa).

Hukou, migranti a velikost čínských měst

Reformy z roku 1980 však přinesly i nežádoucí efekty. Ještě do roku 1980 téměř žádná vnitřní migrace (dobrovolná) v Číně neexistovala, a tudíž ani urbanizace. Stát kontroloval veškerý pohyb prostřednictvím povolenek. Pomocí statusu zvaného hukou (chu-kchou), který rozlišuje pouze dva typy rezidentů – venkovský a městský, dodnes kontroluje migraci do měst (vyžaduje povolení ke změně hukou). Tyto zábrany v roce 1980 do určité míry padly a následná vlna přistěhovalců do měst byla rekordní (odhaduje se přes 20 mil. lidí; Wu – Mu 2004). Čína však nebyla na tuto vlnu připravena – ve městech nebyl dostatek práce pro nové příchozí a ti neměli kde bydlet, neboť vzhledem ke stavu průmyslu

Pobřežní provincie Číny a migrace do nich (census 2000).

Pudong – finanční centrum Šanghaje s nejvyšší budovou Číny – Šanghajské světového finančního centra (SWFC, třetí zprava). Před ní stojí nejvyšší hotel světa – Jinmao – a v popředí Perlová věž – nejvyšší televizní vysílač v Asii (prozatím). Foto: A. Horálek

V ZORNÉM POLI GEOGRAFŮ

byla výstavba bytů výrazně pomalejší než poptávka po městském bydlení. Začaly tak vznikat slumy, čehož se ale centrální vláda zalekla. Proto v roce 1984 byli všichni, kdo nesplňovali tři požadavky – legální povolení k bydlení ve městě (změněný hukou), zajištěné řádné ubytování a stálou práci v místě bydliště, vykazáni zpět, odkud pocházeli. Tato pravidla platí dodnes, čímž se Čína, na rozdíl od jiných rozvojových zemí, vyvarovala vzniku slumů (Wu – Mu 2004).

Jak velká jsou tedy čínská města? Přestože je pohyb sledován, panují dodnes pochybnosti o velikosti čínských měst a migrace do nich. „Šedá migrace“ dnes nepřispívá k nárůstu slumových obydlí, jež by úřady znamenaly, zbořily a obyvatele vrátily zpět. Namísto toho existuje trh s „létajícími lůžky“ – systém, který připomíná stav z 19. století v Evropě, kdy se po směnách střídali dělníci na lůžku. Tímto způsobem může jednu legální adresu sdílet i několik desítek lidí (Goodman 2004). Tito lidé tvoří nevidovanou, ale významnou složku urbanizace. V lednu roku 2009 během ekonomické krize byli dělníci firem z okolí jihočínského Guangzhou (Kantonu) informováni, aby se po čínském novém roce nevraceli zpět do továren. Stát odhadoval, že tak přišlo o práci 20 mil. lidí (Tang 2009). Oficiální počet obyvatel města Kantonu (10,34 mil.) se v roce 2009 ale nezměnil.

Naproti tomu čínská města jsou brána jako administrativní jednotky, a proto počet jejich obyvatel je nadhodnocený. Peking má podle čínské statistiky 16,95 mil. obyvatel, avšak 15,1 % z toho žije v zázemí na venkově, takže skutečný počet obyvatel města je 14,39 mil. Shenzhen, nejúspěšnější čínská SEZ, má podle vládních dat 12 mil. obyvatel, z toho 10,9 mil. urbánních (2006). Naopak magistrát uvádí, že má 8,9 mil. urbánních rezidentů, ale jen 2,4 mil. z nich mají místní hukou (SZGO). Zatímco jsou tedy města statisticky nadhodnocená, a urbánní populace je ve skutečnosti menší, „šedá“ migrace ji zpětně zvětšuje. Lze tedy usuzovat, že reálná velikost populace urbánních oblastí odpovídá oficiálním datům za celé administrativní jednotky.

Pinyin, oficiální transkripce čínštiny do latinky, je mezinárodně platný a postupně nahradil většinu národních přepisů. Český standardní přepis (ČSP, uváděn v závorce) se občas používá v beletrii, ale v odborné literatuře již ustoupil pinyinu. Zavedená slova jako Peking či Šanghaj se však používají nadále. Důslednost používání této transkripce je podobná např. angličtině (srovnej Londýn x New York).

Urbanizace v číslech a „betonová revoluce“

Mezi lety 1978–2008 vzrostla čínská městská populace ze 172,5 na 606,5 mil., tedy o 434 mil. celkově, 14,5 mil. ročně. V čínských městech tak žije přibližně populace Evropy, za 30 let se do nich přestěhovala téměř celá Evropská unie a každoročně se přestěhuje téměř celé Nizozemsko. V deseti největších městech Číny žije přibližně 94 mil. obyvatel. Čína má oficiálně 178 více než milionových aglomerací (2000) a mezi nimi 18 SEZ (19. SEZ je provincie Hainan). Více jak polovina populace (54,3 %) ale stále žije na venkově (2008). Z tempa urbanizace však lze předpokládat, že polovina Číny bude bydlet ve městech již mezi lety 2012–14.

S nástupem nového tisíciletí nastoupila i čínská urbanizace nových rozměrů. Jen mezi lety 2000–2003 přibýlo ve městech 86,3 mil. obyvatel s ročním přírůstkem 21,5 mil. (2x ČR). Pětice největších měst Číny – Šanghaj, Peking, Kanton, Shenzhen a Chongqing (Čchung-čching) – vzrostla mezi lety 2000–2006 o 24 milionů obyvatel. Shenzhen mezi nimi zaujímá unikátní místo. Podle statistik měl ještě v roce 2000 pouhých 1,13 mil., zatímco v roce 2006 již 12 mil. Shenzhen se stal 4.–5. největším městem Číny během šesti let a v roce 2008 se stal druhým největším námořním přístavem Číny po Šanghaji (podle tonáže) a třetí největší burzou. Shenzhen a celá rozvojová oblast ústí Perlové řeky se stala hlavní imigrační oblastí Číny (viz mapa).

Desítky milionů lidí stěhujících se každoročně do čínských měst vytvářejí tlak na vý-

stavbu obytných budov, továren, dopravní aj. infrastruktury, elektráren atd. Jen v Pekingu bylo v roce 2000 dostavěno pět mrakodrapů denně (s 30 a více poschodími) a během let 2005–2025 má přibýt v celé Číně až 50 000 mrakodrapů, tj. sedm dokončených denně (Li 2009). Čína je v současnosti konzumentem téměř dvou pětin světové produkce oceli a více než poloviny betonu. ČLR každoročně uvede do provozu elektrárny o celkovém výkonu přes 50 GW, což je srovnatelné s 25 jadernými elektrárnami Temelín. Největším „žroutem“ energie je rozvojová oblast ústí Perlové řeky, kde jsou města Kanton, Shenzhen, Zhuhai, Humen aj., která jsou označována za továrny světa. Znečištění, exploatace surovinových zdrojů, „betonizace“ aj. jsou tak doprovodnými procesy, či spíše symptomy čínské urbanizace.

Odvracená tvář urbanizace

Kdo a proč se stěhuje do měst? Převážně to jsou mladí lidé z venkova, kteří hledají lepší práci, vyšší plat a pohodlnější život. Také vzhledem k tradičně maskulinní společnosti se v Číně stěhuje do měst více žen než mužů, aby se mohly emancipovat. Sečteno a podtrženo, urbanizace je silně selektivní proces. Venkov přichází o mladé lidi a zůstávají zde starší generace, které nejsou zajištěny, neboť důchodový systém v Číně neexistuje. Čínský problém s nadbytkem mužů, kterých je o 36 mil. více než žen, je tak hlavně problémem venkova, nikoli měst. Rozdíly mezi příjmy ve městě a na venkově se od roku 1978 ztrojnásobily a venkov přichází o ornou půdu – hlavní zdroj obživy – v důsledku znečištění, které je produkováno převážně městy a jejich okolím. Navíc znečištění způsobuje nemoci dýchacího ústrojí a zhoubné nádory, které jsou příčinou již 43,5 % úmrtí na čínském venkově (2005). Růst čínských měst si tak bere svou daň a je otázkou, jak se situace bude vyvíjet v budoucnosti.

Adam Horálek,
student PGS PrF a FF UK v Praze
a.horalek@seznam.cz

Chinese Cities on the Rise. China's urban population grew, from 1978 to 2008, by 434 million people. Rooted in reforms initiated by Deng Xiaoping in 1978, this urbanization represents one of the world's largest migrations. However, a huge movement like this is accompanied by many counterparts – restrictions, environmental strains and social inequality (particularly the divergence between urban and rural areas).

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- GOODMAN, D. S. G., ed. (1997): China's Provinces in Reform: Class, Community and Political Culture. London: Routledge, 278 s.
LI, X. (2009): Developers hope to avoid "skyscraper curse". China Daily, 16. 3. 2009. http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2009-03/16/content_7582027.htm [6. 10. 2010].
TANG, E. (2009): China Says 30 Million Migrant Workers Have Lost Jobs. Bloomberg, 22. 4. 2009. <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aycmf5Zs0eRc> [6. 10. 2010].
WU, C., MU, G. (2004): China's Population Situation and Policies. Beijing: Foreign Languages Press. 154 s.
www.stats.gov.cn – CBS: Chinese Bureau of Statistics
www.sz.gov.cn – SZGO: Shenzhen Government Online

APLIKACE DO VÝUKY:

1. Najděte pětici prvních speciálních ekonomických zón (SEZ) na mapě a vysvětlete, proč právě tato města (a jedna provincie) byla vybrána.
2. Vyberte si některé z významných čínských měst a proveďte SWOT analýzu – najděte vždy jen jednu silnou a slabou stránku, jedno ohrožení a jednu příležitost. Následně porovnejte, jak se liší situace jednotlivých měst.
3. V roce 2000 vzniklo v Číně nové samosprávné město. Podle některých zdrojů se jedná o největší město světa s více než 30 miliony obyvatel, ale skutečná velikost tohoto města je přibližně 10 milionů. Zjistěte, které město to je, kde se nachází, proč se tolik liší údaje o počtu jeho obyvatel a co způsobuje, že je tak ekonomicky významným a rostoucím městem.